

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

КРИЦЬКИЙ Володимир Миколайович

УДК 378.096:78.071.2

**ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
У СТУДЕНТІВ МУЗИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

13.00.01 – теорія та історія педагогіки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Ніжинському державному педагогічному університеті імені М.Гоголя,
Міністерство освіти України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
ПАДАЛКА Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
професор кафедри гри на музичних інструментах

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент
ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна,
Київський державний університет культури і мистецтва,
професор кафедри народних інструментів

кандидат педагогічних наук, доцент
ГУЗІЙ Наталія Василівна,
Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова,
завідувач кафедри педагогічної творчості

Провідна установа:

Інститут проблем виховання,
лабораторія естетичного виховання,
АПН України, м. Київ

Захист відбудеться *13 травня 1999 р. о 14.00 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (252601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (252601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий *9 квітня 1999 року*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

РУДНИЦЬКА О.П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність та доцільність дослідження. Сучасний розвиток суспільства вимагає всебічно розвиненої людини – з високими інтелектуальними, духовними, моральними та професійними якостями. У цьому зв'язку перед педагогічною наукою постають завдання зосередженості на розв'язанні проблем формування естетичної та художньої культури молоді, розвитку творчого та інтелектуального потенціалу особистості, забезпечення високоякісної професійної підготовки.

Специфіка педагогічної діяльності учителя музики вимагає володіння багатьма професійними знаннями, вміннями та навичками. Одним із ключових умінь є здатність до художньо-інтерпретаційної діяльності. У практичній музично-педагогічній діяльності інтерпретація творів музичного мистецтва знаходить свій вияв у інструментальному, вокальному, хоровому виконавстві, диригуванні, вербальному тлумаченні тощо.

Уміння художньої інтерпретації не є вродженою якістю людини. В процесі навчання художньо-творчий потенціал студентів формується й розвивається в безпосередній активній музичній діяльності завдяки цілеспрямованому педагогічному впливові.

Сучасною музичною педагогікою накопичено багато наукових знань, які безпосередньо чи опосередковано стосуються питань розвитку художньо-творчого потенціалу студентів (Е.Абдуллін, О.Апраксіна, Л.Арчажнікова, В.Бутенко, І.Гринчук, Л.Коваль, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Ципін, О.Щолокова та ін.).

Суттєвим внеском в розвиток педагогічних досліджень в галузі музично-виконавської підготовки фахівців стали дослідження в психології (Л.Бочкарьов, Л.Виготський, П.Гальперін, О.Костюк, Є.Назайкінський, С.Рубінштейн, Н.Тализіна, Б.Теплов та ін.), дидактики вищої та середньої школи (О.Абдуліна, А.Алексюк, С.Архангельський, С.Гончаренко та ін.), теорії інтерпретації (Є.Бодіна, Є.Гуренко, Г.Драговець, Н.Корихалова, Ю.Кочнев, І.Кузнєцова, В.Москаленко, С.Раппопорт, Г.Тараєва, С.Хвошнянська та ін), музикознавстві (Б.Асаф'єв, В.Бобровський, В.Медушевський, Є.Назайкінський, А.Сохор та ін.), теорії музичного виконавства (Ф.Бузоні, М.Давидов, Г.Коган, К.Мартінсен, Г.Нейгауз, С.Фейнберг та ін.).

Незважаючи на значний науковий доробок сучасних досліджень, проблема формування уміння художньої інтерпретації у студентів далека від остаточного вирішення. Зокрема, вимагають більш глибокого вивчення закономірності та механізми художньої інтерпретації; структура, обсяг та зміст знань, необхідних для продуктивного протікання інтерпретаційних процесів; не виділені спеціальні уміння інтерпретаційної діяльності; не достатньо вивчені можливості формування уміння художньої інтерпретації.

Численні дослідження окремих аспектів цієї проблеми не дають завершеної, логічно обґрунтованої картини формування уміння художньої інтерпретації як цілісного процесу. Як наслідок, цілісна концепція формування уміння художньої інтерпретації у студентів в сучасній музичній педагогіці поки що не склалася.

Актуальність проблеми, її недостатнє розкриття у науковій літературі, а також потреба педагогічних закладів вищої освіти у вдосконаленні музично-педагогічної підготовки студентів, визначили тему дисертаційного дослідження “Формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти”. Тема дисертації входить до плану науково-дослідних робіт Ніжинського державного педагогічного університету імені М.Гоголя і виконувалась на кафедрі музичного виховання.

Об’єкт дослідження – музично-виконавська підготовка студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Предмет дослідження – формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів в процесі музично-виконавської підготовки.

Мета роботи – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів в процесі музично-виконавської підготовки.

Гіпотеза дослідження ґрунтувалась на припущенні, що ефективність формування уміння художньої інтерпретації зростатиме за умов забезпечення студентів художньо та дидактично доцільними знаннями щодо розумованих творів; цілеспрямованого формування узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки інтерпретаційного процесу; поетапного формування уміння художньої інтерпретації у напрямку від вербально-аргументованого тлумачення до музично-виконавської художньої інтерпретації.

Завдання дослідження:

- розкрити сутність, закономірності, механізми художньо-інтерпретаційного процесу;
- виявити особливості формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів в процесі музично-виконавської підготовки;
- визначити параметри та критерії діагностики сформованості уміння художньої інтерпретації;
- обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов та методів формування уміння художньої інтерпретації.

Методологічною основою дослідження стали філософські положення про сутність мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості; висновки загальної психології та психології мистецтва про діяльність як спосіб самореалізації особи; про детермінованість розвитку особистості змістом і способом діяльності.

Теоретичну основу дослідження склали теоретичні положення загальної психології про взаємозалежний розвиток психіки, свідомості та діяльності особистості (К.Абульханова-Славська, О.Асмолов, Л.Виготський, М.Каган, О.Леонт'єв, О.Рубінштейн, Б.Теплов), наукові праці з естетики та психології художньої творчості (Л.Бочкарьов, О.Костюк, А.Лук, Л.Столович), теорія поетапного формування розумових дій (П.Гальперін, Н.Тализіна), теорія інтонаційно-драматургічної організації музичних творів (Б.Асаф'єв, Є.Назайкінський), концепція подвійності музичної форми (В.Медушевський), наукові розробки з теорії інтерпретації (Є.Бодіна, Є.Гуренко, Г.Драговець, Н.Корихалова, Ю.Кочнев, І.Кузнєцова, В.Москаленко, С.Раппопорт, Г.Тараєва, С.Хвошнянська), теорії музичного виконавства (Ф.Бузони, Й.Гофман, М.Давидов, Г.Коган, К.Мартінсен, Г.Нейгауз, С.Фейнберг); теоретичні основи професійної підготовки учителя музики (Л.Арчажнікова); сучасні педагогічні концепції художньо-естетичного розвитку (І.Зязюн, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Щолокова), формування музичного сприймання у вищій (О.Рудницька) та середній (О.Ростовський) школі.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз і синтез, абстрагування й ідеалізація, моделювання і конкретизація теоретичного знання;

емпіричні: спостереження, анкетування, тестування, опитування, бесіди, творчі завдання, аналіз навчальної документації, педагогічний експеримент (констатуючий, формуючий), методи кількісної та якісної обробки експериментальних даних.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалось у **три** етапи:

Перший етап (1986 – 1988 рр.) визначався вивченням науково-методичної літератури з проблеми дослідження, спостереженням за музично-виконавською діяльністю студентів в умовах реального навчального процесу та педагогічною діяльністю під час педагогічної практики в школі. Були з'ясовані вихідні методологічні позиції, виділено проблему та основні теоретичні положення дослідження; визначено мету, задачі та основні методи дослідження; проаналізовано стан інструментальної підготовки студентів музичних факультетів; з'ясовані причини ускладнень у практичній педагогічній діяльності.

Другий етап (1989 – 1996 рр.) характеризувався обґрунтуванням педагогічних умов та методу формування уміння художньої інтерпретації у студентів у процесі виконавської підготовки. Розроблено способи та методику діагностики сформованості визначеного уміння, виділено рівні сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів, проведено констатуючий та формуючий експерименти.

На третьому етапі (1996 – 1998 рр.) здійснювався порівняльний аналіз результатів констатуючого та формуючого експериментів, їх узагальнення та тлумачення. Проводилась апробація основних положень і рекомендацій дослідження та впровадження їх у практику навчання.

Експериментальною базою дослідження слугували музичний факультет Ніжинського державного педагогічного університету імені М.Гоголя та музично-педагогічний факультет Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

До експериментальної роботи було залучено 241 студент.

Наукова новизна одержаних результатів: *вперше* виділено поопераційний алгоритм художньо-інтерпретаційної діяльності, що дає можливість ефективного педагогічного керування процесом формування уміння художньої інтерпретації; *удосконалено* систему диференційованої діагностики сформованості уміння художньої інтерпретації музики, що охоплює параметри, критерії, показники рівнів та методику діагностування; *дістала подальшого розвитку* проблема створення ефективних педагогічних умов та методів формування уміння художньої інтерпретації у студентів.

Теоретичне значення дослідження визначається розробкою нового підходу до музично-виконавської підготовки студентів, основу якого становить твердження про перевагу цілеспрямованого та педагогічно керованого процесу формування уміння художньої інтерпретації над спонтанно-творчим його розвитком у ході накопичення студентами музично-виконавського досвіду.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розкритті практичних можливостей цілеспрямованого педагогічного керування процесом формування здатності до художньо-інтерпретаційної діяльності в умовах вищої педагогічної освіти; розробці практичних і методичних аспектів проблеми формування уміння художньої інтерпретації, що дає можливість внести науково обгрунтовані корективи до існуючих навчальних програм музично-виконавських дисциплін чи врахувати при створенні нових, підвищити педагогічну ефективність навчального процесу в системі музично-виконавської підготовки студентів. Теоретичні та методичні результати дисертаційного дослідження можуть мати практичне застосування в курсах "Теорія та історія музичної педагогіки" та "Методика викладання музичного інструменту" у музичних педагогічних закладах вищої освіти, інститутах післядипломної підготовки вчителів музики загальноосвітніх шкіл, а також у науковій розробці питань загальної та музичної педагогіки. Результати дослідження лягли в основу спецкурсу "Теоретичні основи художньої інтерпретації музичних творів у виконанні", що впроваджений у навчальний процес музичного факультету НДПУ імені М.Гоголя.

На захист виносяться:

1. Положення про перевагу цілеспрямованого та педагогічно керованого процесу формування умінь художньої інтерпретації над спонтанно-творчим його розвитком у ході накопичення студентами музично-виконавського досвіду.

2. Параметри та критерії диференційованої діагностики сформованості умінь художньої інтерпретації музики.

3. Педагогічні умови та метод формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти.

Особистий внесок автора в одержанні наукових результатів полягає в обґрунтуванні основних положень дослідження, організації та проведенні експериментальної роботи, забезпеченні методичними матеріалами викладачів та студентів.

Вірогідність наукових результатів і висновків забезпечується методологічним обґрунтуванням вихідних положень дисертації, детальним аналізом наукових досліджень з педагогіки, психології та методики викладання циклу музично-виконавських дисциплін, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів, об'єктивністю критеріїв, математичною обробкою результатів на основі яких було всебічно проаналізовано навчальну діяльність.

Впровадження результатів дослідження здійснювалося у ході дослідно-експериментальної роботи у Ніжинському державному педагогічному університеті імені М.Гоголя (довідка № 03 від 21 жовтня 1998р.) та Київському Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (довідка № 07 від 19 жовтня 1998).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідались та обговорювались на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Фольклор та професійне мистецтво” (м. Ніжин, 1992), міжвузівських науково-практичних конференціях (м. Ніжин, 1993, 1994; м. Мелітополь, 1994), обласній науково-практичній конференції (м. Ніжин, 1995), внутрівузівських науково-практичних конференціях та семінарах, опубліковані в збірниках наукових праць та науково-методичних журналах.

Матеріали і результати дослідження лягли в основу написання методичних рекомендацій “Формування умінь художньої інтерпретації творів музичного мистецтва у студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів” (Ніжин, 1992).

На основі теоретичних положень та експериментальних даних розроблений і читається студентам спецкурс “Теоретичні основи музично-виконавської інтерпретації”.

Публікації: Основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли своє відображення у 7 авторських публікаціях: трьох статей у наукових журналах, одній статті у

збірнику наукових статей, двох публікаціях у збірниках матеріалів міжвузівських науково-практичних конференцій, в одній методичній розробці.

Структура дисертації.

Дисертаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (214 найменувань, з них 8 іноземною мовою), 8 додатків. Загальний обсяг дисертації 180 сторінок. Основного тексту 147 сторінок. У роботі наведено 13 таблиць, 3 схеми.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначені об'єкт, предмет, мета, гіпотеза та завдання дослідження, його методологічні та теоретичні основи, розкрито методи та організацію роботи, сформульовано положення, що виносяться на захист, вказано теоретичне та практичне значення, відображено особистий внесок, вірогідність, апробацію та впровадження здобутих результатів у вузівську практику.

Перший розділ “Формування уміння художньої інтерпретації в теорії та практиці навчання” присвячений вивченню наукових досліджень з проблеми художньої інтерпретації; виявленню сутності, структури, механізмів, закономірностей художньо-інтерпретаційного процесу. У ньому розглядаються зміст та особливості таких ключових понять як “інтерпретація”, “художня інтерпретація”, “музично-виконавська інтерпретація”; предмет художнього тлумачення; художня інтерпретація як вид діяльності; розкриваються проблеми формування уміння художньої інтерпретації в системі музично-виконавської підготовки; розглядаються основні параметри, критерії та рівні сформованості уміння художньої інтерпретації комплексної системи діагностики; здійснюється аналіз ступеня сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти.

Розвиток творчої особистості музиканта безпосередньо пов'язаний із здатністю до художньо-інтерпретаційної діяльності. В художній інтерпретації і через художню інтерпретацію формується, розвивається й реалізується художньо-творчий потенціал особистості, музиканта, вчителя.

Художня інтерпретація є результатом складних процесів, які становлять систему взаємодіючих елементів із специфічними функціями, властивостями, структурою та змістом. Їх вивчення здатне висвітлити специфіку цього процесу, показати нові можливості у формуванні уміння художньої інтерпретації.

Переважаюча більшість дослідників, розглядаючи процесуальну сторону художньої інтерпретації, схильні вважати, що вона охоплює дві підструктури - формування художньої

інтерпретації в свідомості інтерпретатора та матеріально-звукову реалізацію ідеального уявлення у виконанні.

Зміст першої підсистеми полягає у створенні виконавського задуму, що базується на освоєнні продукту первинної художньої діяльності, а другої - в його реалізації, що становить собою сукупність специфічних операцій, які спрямовані на об'єктивацію виконавського задуму, переважно фізичних дій інтерпретатора.

Структура інтерпретаційного процесу виконавської діяльності як одного із видів художньої діяльності включає два характерних для художньої діяльності елементи - духовний (формування художньої ідеї) та практичний (реалізація, матеріалізоване втілення художньої ідеї у виконанні). Це різнонаправлені, різнофункціональні види діяльності - діяльність, що спрямована на досягнення художньо-змістовної сутності музичних творів, та діяльність, що спрямована на матеріально-звукове втілення результату досягнення. Результатом досягнення буде розуміння музичного твору та створення ідеального продукту з потенційною можливістю його об'єктивації в матеріалізованій формі. Результатом втілення буде об'єктивована, комунікативна форма ідеального художнього продукту.

Це дає підстави розглядати художню інтерпретацію у виконавстві як результат досягнення предмету тлумачення, що реалізований специфічними виконавськими засобами виразності.

В психолого-педагогічних дослідженнях (Л.Виготський, П.Гальперін, Н.Тализіна) вказується, що для формування певного способу діяльності необхідно виділити структуру дій, які в своїй сукупності становлять змістовну та операційну сутність такої діяльності та забезпечують вільне протікання процесу.

Для встановлення операційного складу та змісту дій потрібен аналіз предметів (матеріальних та ідеальних), з якими вони пов'язані, а також досвіду людей (матеріального та ідеального), що ними володіють (Н.Тализіна).

Предметом спрямування діяльності досягнення в художньо-інтерпретаційному процесі виступає музичний твір як художньо-сміслова організація, елементи якої в процесі досягнення повинні бути *розпізнані* як художньо значимі та *осмислені* в художній цілісності твору. Відповідно, основними діями досягнення художньо-змістовної сутності музичних творів є дія розпізнавання художньо значимих смислових елементів та дія їх осмислення в художній цілісності твору. Дія розпізнавання в процесі досягнення музичного твору полягає у виділенні за певними ознаками художньо-інформативних елементів та порівнянню їх з еталонними значеннями, що зберігаються в довгостроковій пам'яті, актуалізації їх первинних узагальнених значень. Дія осмислення в процесі досягнення музичного твору полягає в конкретизації узагальнених значень художньо-сміслових елементів в контексті художньої цілісності музичного твору. Реалізуються дії в ході художньо-сміслового аналізу на сенсорному, емоційному та логічному рівнях.

Основними діями виконання в структурі цілісного художньо-інтерпретаційного процесу є вибір художньо доцільних засобів виконавської виразності; пошук способів технічно досконалого втілення; контроль за відповідністю засобів виконавської виразності художній доцільності та ступенем досконалості втілення.

У дисертаційному дослідженні ми виходимо з того, що: по-перше, художня інтерпретація є результатом складної розумової діяльності й реалізується в єдності емоційного й логічного; по-друге, художня інтерпретація формується в процесі осягнення художнього твору, є результатом його розуміння; по-третє, основними діями, що становлять зміст художньо-інтерпретаційного процесу, є дії розпізнавання художньо-сміслових елементів твору та їх осмислення; по-четверте, реалізуються дії в ході художньо-сміслового аналізу як основного способу осягнення художньо-змістовної сутності музичних творів на декількох рівнях (конкретно-чуттєвому, емоційно-образному, образно-драматургічному); по-п'яте, матеріально-звукову реалізацію художня інтерпретація знаходить у виконанні.

В психолого-педагогічних дослідженнях уміння найчастіше розглядається як засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, що забезпечує здатність їх ефективного використання у відповідності до поставленої мети та умов. Базуються уміння на наявних знаннях та навичках. Якість уміння визначається характером та змістом знань. Із навичками уміння зв'язані ступенем засвоєності та автоматизованості дій, мірою свідомого контролю за їх виконанням (А.Алексюк, Є.Міриельян, Г.Щукіна).

Під умінням ми розуміємо здатність до певної діяльності, що визначається обсягом та змістом набутих знань, сформованістю відповідних навичок та здатністю їх застосування у відповідності до мети діяльності.

Уміння художньої інтерпретації за своєю сутністю не відрізняється від будь-яких інших умінь. Це уміння становить собою процес і результат складної діяльності, не є вродженою якістю і, як показують дослідження та практика навчання, опосередковано формується надзвичайно повільно, з непередбачуваними результатами або ж зовсім не формується.

Для з'ясування ступеня сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів, контролю за перебігом експерименту, визначення ефективності методики, а також подальшого розвитку та розробки шляхів та методів формування цього уміння нами виділені засоби та розроблена методика діагностики.

Складність діагностики художньої інтерпретації полягає в тому, що музичний твір як предмет художньої інтерпретації характеризується неоднозначністю художнього смислу й практично безмежною варіантністю правомірних інтерпретацій (Б.Асаф'єв, Є.Гуренко, М.Давидов, К.Ігумнов, Н.Корихалова, В.Москаленко, Є.Назайкінський, С.Раппопорт, С.Фейнберг та ін.).

У контексті нашого дослідження діагностику художньої інтерпретації ми розглядаємо як діагностику здатності до художньо-інтерпретаційної діяльності. А це означає, що параметри діагностики, критерії та показники рівнів зорієнтовані на діагностування як процесу інтерпретаційної діяльності, так і її результату. Відтак предметом діагностики виступає весь комплекс сутнісних якостей, що характеризує як процес, так і результат художньо-інтерпретаційної діяльності, а основними параметрами діагностики виступають якісні показники сформованості способу діяльності (*операційні параметри*) та якісні показники продукту цієї діяльності (*інтерпретаційні параметри*).

Для встановлення ступеня сформованості уміння художньої інтерпретації *за інтерпретаційними параметрами* визначено критерії діагностики: *художня достовірність, оригінальність, виконавська майстерність*.

Критерій художньої достовірності. Правомірність використання поняття художньої достовірності як одного із критеріїв уміння художньої інтерпретації зумовлена тим, що інтерпретація будь-якого твору є варіантною множинністю і обумовлена історично. Вона розвивається й існує як “ідеальна”, “еталонна” лише в суспільному уявленні. Відповідність, а точніше наближеність до такої “ідеальної” інтерпретації сьогодення і можна вважати істинною чи такою, що не викликає сумнівів, а отже – художньо достовірною. Відтак, художньо достовірною можна вважати інтерпретацію, яка адекватна сучасному уявленню про ідеальну інтерпретацію. А оскільки, будь-яка інтерпретація - це лише один із можливих варіантів, то художньо-достовірною можна вважати інтерпретацію, що знаходиться в межах правомірного поля сучасного уявлення про ідеальну інтерпретацію.

Критерій оригінальності. У контексті нашого дослідження критерій оригінальності розглядається як вияв творчого, особистісного ставлення до твору, що реалізується у виконанні. В теорії інтерпретації виконавська інтерпретація розглядається як вторинна творчість, а творчість, як відомо, передбачає створення оригінального продукту. Без вияву індивідуального, особистісного, оригінального, виконання буде або нежиттєздатним, примітивним відтворенням тексту, або ж спрощеною копією вже існуючої інтерпретації.

Критерій виконавської майстерності. Для об’єктивації виконавського задуму твору необхідне його матеріалізоване втілення, яким є виконання. Без цього інтерпретація залишається в свідомості виконавця лише як ідеальне уявлення з потенційною можливістю втілення. Матеріально-звукове втілення в структурі інтерпретаційного процесу вимагає від виконавця володіння певними засобами виконавської виразності, спеціальними прийомами, технічною досконалістю втілення.

Для діагностики сформованості уміння виконавської інтерпретації за інтерпретаційними параметрами важливим є встановлення рівнів. Вони визначаються ступенем (глибиною) проникнення в художньо-змістовну сутність музичного твору інтерпретатором.

Аналіз музично-теоретичних досліджень (С.Назайкінський, В.Медушевський, Є.Руч'євська) дає підстави виділити три основні рівні художньої інтерпретації: *конкретно-чуттєвий, емоційно-образний, образно-драматургічний*.

У виконанні *конкретно-чуттєвий* рівень характеризується підвищеною позамузичною емоційністю. Засоби виразності використовуються здебільшого формально, виконання фрагментарне, непереконливе, з характерною емоційною спонтанністю, образною невизначеністю, відсутністю цілісності.

Емоційно-образний рівень художньої інтерпретації характеризується переосмисленням окремих “чуттєвих реакцій”, “відчуттів”, “специфічних та неспецифічних асоціацій” та створенням яскравої образності. Окремі предметно-асоціативні зв'язки на цьому рівні синтезуються в образні уявлення. Однак виконанню бракує логіки розгортання змістовних процесів, художньої завершеності та цілісності.

Образно-драматургічний рівень характеризується драматургічною вираженістю, логічністю, яскравою образністю, однозначною визначеністю виконавської концепції твору.

Діагностика сформованості уміння художньо-виконавської інтерпретації за *операційними параметрами* здійснювалась за показниками *усвідомленості, узагальненості та самостійності*.

Усвідомленість є якісною характеристикою сформованості способу діяльності, що вказує на ступінь його (способу діяльності) засвоєності та можливість не тільки отримати високий результат (можливо випадковий, чи в обмежених умовах), але й на володіння способами його отримання. Усвідомленість – це коли людина може собі дати відповідь на питання про те, що й чому вона так робить (П. Гальперін).

Узагальненість вказує на здатність до виявлення суттєвих якостей предметів поміж інших несуттєвих, що на практиці забезпечує мобільність застосування (Н.Тализіна). Для уміння художньої інтерпретації це означає здатність до перенесення сформованих умінь на твори різних жанрів, стилів, напрямків у мистецтві тощо.

Критерій самостійності об'єднує в собі попередні й вказує на здатність до самостійної усвідомленої діяльності з високим рівнем продуктивності в умовах, що змінюються.

В якості додаткового параметру сформованості уміння художньої інтерпретації в дослідженні використано словесне (вербалізоване) тлумачення. Вербалізація дає можливість прослідкувати хід внутрішніх процесів, які приховані при виконавській інтерпретації, визначити структуру та ступінь сформованості окремих дій. Для оцінки вербалізованого тлумачення за аналогією із оцінкою художньо-виконавської інтерпретації нами виділені параметри

(інтерпретаційні, операційні), критерії (аргументованість, оригінальність, виразність мовлення) та орієнтовні ознаки, що характеризують кожен із рівнів.

Спосіб диференційованої діагностики дає можливість об'єктивно оцінити ступінь сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів, простежити динаміку його зростання, прогнозувати подальший розвиток навчання, сприяє розробці шляхів, умов та методів професійної підготовки студентів.

Завдяки розробленим критеріям та показникам рівнів було встановлено ступінь сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів. Констатуючий експеримент показав, що рівень готовності студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності як за інтерпретаційними так і за операційними параметрами є невисоким. Це обумовлено, перш за все тим, що будучи ключовим, уміння художньої інтерпретації в системі музичної підготовки формується опосередковано побіжно в процесі вивчення музичних творів. А тому зміст музично-виконавської підготовки студентів у навчальному процесі має визначатись завданням спеціального й свідомого засвоєння студентами способів художньо-інтерпретаційної діяльності на відміну від традиційного підходу, де уміння художньої інтерпретації формується опосередковано-побіжно в ході накопичення студентами музично-виконавського досвіду.

У другому розділі “Дослідно-експериментальна робота з формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів” обґрунтовано педагогічні умови та методи формування уміння художньої інтерпретації майбутніх учителів музики, розкрито зміст та методіку формування цього уміння, проаналізовано динаміку рівнів сформованості уміння художньої інтерпретації та результати експериментального дослідження.

Проведений аналіз досліджень із означеної проблеми, діагностика сформованості цього уміння в ході констатуючого експерименту та педагогічне спостереження дають підстави припустити, що по-перше, в системі музично-виконавської підготовки студентів музичних факультетів формування уміння художньої інтерпретації має стати цілеспрямованим і педагогічно керованим процесом на відміну від спонтанно-творчого його розвитку в ході накопичення студентами музично-виконавського досвіду, що традиційно склався в практиці навчання; по-друге, інтенсивність процесу формування уміння художньої інтерпретації у студентів забезпечується за умов:

а/ забезпечення студентів художньо та дидактично доцільними знаннями щодо розучуваних творів;

б/ цілеспрямованого формування узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки інтерпретаційного процесу;

в/ поетапного формування уміння художньої інтерпретації у напрямку від вербально-аргументованого тлумачення до музично-виконавської художньої інтерпретації.

Будь-яка практична діяльність ґрунтується на володінні суб'єктом комплексом певних знань. Знання розкривають предмет спрямування практичної діяльності в цілісності та єдності усіх його сторін (складових елементів, зв'язків, процесів, якостей, закономірностей тощо), виступають першоосновою формування та функціонування практичних дій, умінь та навичок. Уміння художньої інтерпретації не є виключенням, тому, як і будь-яке інше уміння, базується на володінні суб'єктом системою відповідних знань. Виходячи із цього та враховуючи специфіку виконавської підготовки, однією із умов продуктивного формування уміння художньої інтерпретації є *забезпечення студентів дидактично та художньо доцільними знаннями щодо розучуваних творів.*

Сутність проблеми у забезпеченні студентів необхідними знаннями полягає в тому, що, з одного боку, існує об'єктивна необхідність у володінні різноманітними й багатобічними знаннями, з іншого, своєчасність забезпечення ними студентів.

У навчальному процесі студенти, вивчаючи дисципліни естетичних, психолого-педагогічних, музично-теоретичних та виконавських циклах, отримують певний комплекс знань. Однак кожна із дисциплін має специфічний предмет вивчення, чітко визначену мету, завдання, логіку та структуру побудови, спрямування на сферу застосування. Знання, які отримують студенти, по-перше, скориговані за змістом та структурою відповідно до мети та логіки предмету вивчення певної дисципліни; по-друге, спрямовані на визначену предметом вивчення дисципліни сферу їх застосування; по-третє, знання, які необхідні для художньої інтерпретації, розосереджені по різних дисциплінах як за змістом, так і в часовому проміжку.

Відтак, для успішного формування уміння художньої інтерпретації навчальний матеріал має відбиратись, систематизуватись та надаватись студентам в порядку, де його зміст та послідовність викладу відповідатиме змісту діяльності художньо-інтерпретаційного процесу. Тобто, йдеться про забезпечення дидактично та художньо доцільними знаннями студентів в процесі їхньої художньо-інтерпретаційної діяльності.

Оскільки предметом художньої інтерпретації виступає художньо-змістовна сутність музичного твору, а предметом спрямування діяльності є його інтерпретація, то структура, обсяг та зміст знань, з одного боку, повинні розглядатись як необхідні для продуктивного перебігу художньо-інтерпретаційних процесів. З іншого боку, оскільки йдеться про навчання, то знання повинні бути педагогічно доцільними.

Експериментальне дослідження показало, що при забезпеченні студентів художньо та педагогічно доцільними знаннями в процесі вивчення музичних творів у них формується необхідний музично-виконавський тезаурус та здатність до широкого використання набутих знань.

Наступною умовою нами визначено *цілеспрямоване формування узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки інтерпретаційного процесу, а*

саме: осягнення художньо-змістовної сутності музичних творів; самостійного вибору художньо-доцільних засобів музично-виконавської виразності; відпрацювання технічної досконалості втілення.

Психолого-педагогічні дослідження показують, що будь-яка діяльність, ґрунтуючись на засвоєності суб'єктом відповідного способу діяльності, буде продуктивною тоді, коли людина оволодіє відповідними логічними прийомами, способами дій, які включають певну систему операцій мислення, що виконуються за певним правилом. Оскільки мислення не тільки виявляється, але й формується в діяльності, то навчання має бути побудоване у такий спосіб, щоб прийоми, специфічні для визначеної діяльності, були предметом спеціального формування.

Згідно основних видів діяльності художньо-інтерпретаційного процесу предметом цілеспрямованого формування будуть способи діяльності по осягненню художньо-змістовної сутності музичних творів (*розпізнавання художньо-сміслових елементів, визначення їх узагальнених та контекстних значень, визначення драматургії розвитку змістовних процесів*) та матеріально-звуковому втіленню (*вибір художньо-доцільних засобів виконавської виразності, пошук способів технічно досконалого втілення, контроль за відповідністю засобів виконавської виразності художній доцільності та досконалістю втілення*).

У ході дослідження було розкрито особливості (зміст, структуру) *поетапного формування уміння художньої інтерпретації у напрямку від вербально-аргументованого тлумачення до музично-виконавської художньої інтерпретації*, що є однією з умов формування уміння художньої інтерпретації у студентів.

Музичне виконання це, передусім, трансформація, переведення думки (художньої уяви, задуму) виконавця в матеріалізовану форму.

У процесі навчання одним із шляхів формування здатності до художнього осягнення та виконання музики є опосередкованість музично-інтерпретаційної діяльності вербалізовано-інтерпретаційною діяльністю. На важливість вербалізації у формуванні мислення вказують багато вчених (Л.Виготський, П.Гальперін, Н.Тализіна, Д.Узнадзе, М.Мікулінська та ін.). Психолого-педагогічні дослідження доводять, що вербалізація є усвідомленням та конкретизацією, що спонукає і виявляє розуміння, активізує уяву, пробуджує асоціації, установлює емоційні й логічні зв'язки із навколишнім світом.

Дотримуючись загальної логіки формування розумових дій, у керуванні процесом формування уміння художньої інтерпретації у студентів та переведенні із вербалізовано-інтерпретаційної діяльності у виконавсько-інтерпретаційну, нами визначено три основні етапи, що піддаються фіксації та контролю:

- засвоєння розгорнутих узагальнених прийомів та дій художньо-інтерпретаційного процесу;
- кероване скорочення узагальнених прийомів та дій художньо-інтерпретаційного процесу;
- адаптація способу діяльності художньої інтерпретації до умов, що змінюються.

Для кожного із виділених етапів характерна певна міра співвідношення вербалізації та виконання.

На першому етапі студенти засвоюють розгорнутий алгоритм узагальнених прийомів та способів дій у зовнішньо вираженому та контрольованому вигляді (переважно вербалізований етап).

На другому етапі студенти засвоюють скорочену модель алгоритму (вербалізація вибіркова і набирає характеру коментування).

На третьому етапі – самостійне активне користування засвоєним алгоритмом (вербалізація використовується в межах корекції та контролю).

Для педагогічного управління процесом формування уміння художньої інтерпретації в експериментальному навчанні було застосовано метод моделювання. Модель включає види діяльності, узагальнені прийоми та структуру дій, а також алгоритмізовані завдання. Перевага моделювання полягає в тому, що модель завжди має чітку структуру; носить узагальнений характер; відбиває найсуттєвіші елементи; може бути представлена у вигляді наочної схеми, що значно полегшує її запам'ятовування; виключає можливість довільного пропуску окремих дій та операцій, а при керуванні процесом скорочення може бути використана як скорочена модель; служить узагальненим орієнтиром способу діяльності.

Узагальнюючи сказане, зазначимо, що оскільки уміння художньої інтерпретації не є вродженою якістю, а в процесі навчання шляхом опосередковано-побіжного впливу формується надзвичайно повільно або ж зовсім не формується, то це уміння повинно стати предметом цілеспрямованого формування.

Ефективність цього процесу обумовлена забезпеченням студентів дидактично та художньо доцільними знаннями щодо розучуваних творів; цілеспрямованим формуванням узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки художньо-інтерпретаційного процесу; поетапним формуванням уміння художньої інтерпретації у напрямку від вербально-аргументованого тлумачення до музично-виконавської художньої інтерпретації.

Ефективність формування уміння художньої інтерпретації залежить від створення сприятливих педагогічних умов та використання доцільних педагогічних методів. Зміст педагогічної діяльності у виконавській підготовці студентів носить інтерпретаційно-творчий

характер і базується на аналізі-інтерпретації кожної конкретної художньо-творчої та дидактичної ситуації. Дослідження показують, що ефективним методом формування уміння художньої інтерпретації у музично-виконавській підготовці є метод інтерпретаційно-педагогічного аналізу. Інтерпретаційно-педагогічний аналіз означає педагогічну діяльність, що базується на аналізі та роз'ясненні (розкритті, тлумаченні) смислу предмета спрямування діяльності, способу діяльності та її результату.

У художньо-творчому аспекті інтерпретаційно-педагогічний аналіз реалізується через аналіз-інтерпретацію музичних творів як об'єкта художнього тлумачення. У дидактичному – через аналіз-інтерпретацію системи дій, що становлять змістовну сутність способу музично-виконавської діяльності.

Цей метод органічно витікає із основного змісту художньої та педагогічної діяльності, характерної для виконавської підготовки, зорієнтований на розвиток художньо-творчого потенціалу студентів, забезпечує цілісність навчально-виховного процесу.

Формуючий експеримент дав об'єктивну картину динаміки рівнів сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів в умовах реалізації розробленої нами методики. Результативність запропонованих педагогічних умов та методу формування уміння художньої інтерпретації визначено за допомогою вимірювань, проведених у контрольних та експериментальних групах. Показниками служили якісні та кількісні характеристики сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів.

Результати експерименту показують, що в процесі навчання у студентів було сформовано комплекс умінь, які в своїй сукупності становлять основний зміст способу художньо-інтерпретаційної діяльності музично-виконавського процесу (Табл. 1).

Таблиця 1

Склад умінь художньо-інтерпретаційної діяльності

Вид діяльності	Склад узагальнених умінь
Осягнення художньо-змістовної сутності	<ul style="list-style-type: none"> - розпізнавання художньо-сміслових елементів; - осмислення художньо-сміслових елементів в контекстних значеннях та синтезування їх в художньо-образні уявлення; - розуміння динаміки розвитку художньо-змістовних процесів у творі.
Матеріально-звукове втілення	<ul style="list-style-type: none"> - знаходження адекватних художньому задуму засобів виконавської виразності; - знаходження способів технічно досконалого втілення.

Порівняльні дані свідчать про якісне зростання сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів експериментальних груп за всіма параметрами. Рівні сформованості уміння художньої інтерпретації у студентів показано у таблицях 2, 3.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця сформованості уміння художньої інтерпретації за інтерпретаційними параметрами

Параметри	К-сть студентів (%)											
	З викладачем			Самостійно			З викладачем			Самостійно		
	Контрольна гр.						Експериментальна гр.					
Інтерпретаційні:	Вис	Сер	Низ	Вис	Сер	Низ	Вис	Сер	Низ	Вис	Сер	Низ
- рівні виконавської інтерпретації	18,6	59,9	21,5	3,9	42,1	54	43,7	46,9	9,4	40,6	46,9	12,5
- рівні вербалізованого тлумачення	14,7	61,8	23,5	2,9	35,3	55,9	46,9	46,9	6,2	43,7	46,9	9,4

Таблиця 3

Порівняльна таблиця сформованості уміння художньої інтерпретації за операційними параметрами

Параметри	К-сть студентів (%)					
	Контрольна група			Експериментальна група		
Операційні:	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
- узагальненість	14,7	47	38,2	53,1	37,5	9,4
- усвідомленість	17,6	44,1	38,2	53,1	40,6	6,3
- самостійність	23,5	41,2	35,3	56,3	43,7	0

Результати дослідження дали змогу зробити такі **висновки**:

1. Уміння художньої інтерпретації – необхідна складова професійної підготовки студентів музичних факультетів, що знаходить відображення у різних виявах музично-педагогічної діяльності (інструментальному, вокальному, хоровому виконавстві, диригуванні, вербальному тлумаченні художніх творів). Сформованість уміння художньої інтерпретації передбачає здатність до самостійного і свідомого тлумачення музичних творів різних стилів, жанрів, напрямів мистецтва, а також до педагогічної корекції інтерпретації в залежності від педагогічних завдань.

2. Уміння художньої інтерпретації не є вродженою якістю і в процесі навчання повинно стати предметом цілеспрямованого педагогічного впливу. Спонтанне формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів відбувається повільно, з непередбачуваними результатами або ж зовсім не формується.

3. У системі професійної підготовки студентів найсприятливішими для формування уміння художньої інтерпретації є цикл виконавських дисциплін, які містять в собі об'єктивні можливості реалізації художньо-творчого потенціалу особистості.

4. Зміст музично-виконавської підготовки студентів має визначатись завданням спеціального й свідомого засвоєння студентами способів художньо-інтерпретаційної діяльності на відміну від традиційного підходу, де уміння художньої інтерпретації формується опосередковано-побіжно в ході накопичення студентами музично-виконавського досвіду. Формування уміння художньої інтерпретації має посідати пріоритетне місце в системі музично-виконавської підготовки майбутніх вчителів музики.

5. Формування уміння художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів ефективно за таких умов:

- забезпечення студентів педагогічно й художньо доцільними знаннями щодо розучуваних творів;

- цілеспрямованого формування узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки інтерпретаційного процесу, а саме: осягнення художньо-змістовної сутності музичних творів, самостійного вибору художньо-доцільних засобів музично-виконавської виразності, відпрацювання технічної досконалості втілення;

- поетапного формування уміння художньої інтерпретації у напрямку від вербально-аргументованого тлумачення до музично-виконавської художньої інтерпретації.

6. Навчальний матеріал має добиратися, систематизуватися та надаватися студентам у такий спосіб, щоб його зміст та послідовність викладу відповідали логіці художньо-інтерпретаційного процесу. Це зумовлено тим, що знання, які необхідні для продуктивного перебігу художньо-інтерпретаційного процесу і які отримують студенти в системі музичної підготовки, по-перше, розосереджені по різних дисциплінах як за змістом, так і в часовому проміжку; по-друге, знання за змістом та структурою скориговані стосовно мети та логіки предмету вивчення кожної із дисциплін; по-третє, знання спрямовані на визначену предметом вивчення дисципліни сферу їх безпосереднього застосування. При систематичному забезпеченні художньо-інтерпретаційного процесу художньо та педагогічно доцільними знаннями поступово формується музично-виконавський тезаурус студентів.

7. Центральною ланкою в оволодінні студентами мистецтвом художньої інтерпретації виступає цілеспрямоване формування узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності, побудованих на основі логіки інтерпретаційного процесу. Цей процес вимагає спрямування педагогічної діяльності у трьох взаємопов'язаних напрямках: осягнення художньо-змістовної сутності музичних творів, самостійного вибору художньо-доцільних засобів музично-виконавської виразності, відпрацювання технічної досконалості втілення. У процесі навчання система

узагальнених прийомів музично-виконавської діяльності повинна стати предметом спеціального засвоєння студентами, що дає можливість їх свідомого, самостійного й творчого застосування до будь-яких творів музичного мистецтва за формою, жанровими та стильовими ознаками.

8. Високий рівень сформованості умінь художньої інтерпретації передбачає здатність до безпосереднього осягнення-розуміння художньо-змістовної сутності музичних творів та вільного оперування музично-виконавськими засобами реалізації художньо-образних уявлень у виконанні. Забезпечення цього процесу ґрунтується на поетапному переведенні розгорнутих художньо-інтерпретаційних дій із зовнішнього плану у внутрішній та способів реалізації у напрямку від вербального тлумачення до музично-виконавської інтерпретації на основі педагогічно керованого скорочення операційного складу художньо-інтерпретаційних дій і застосування таких засобів як надання студентам скороченої моделі дій; обмеження їх у часі при вирішенні художніх завдань; використання завдань, які вимагають показу результатів музично-виконавських дій відразу, уникаючи результатів проміжних операцій.

9. Запропонований метод інтерпретаційно-педагогічного аналізу є інтегруючим стосовно часткових методів формування умінь художньої інтерпретації музичних творів і забезпечує цілісність підходу до музично-педагогічної підготовки студентів. Цей метод виконує подвійну функцію: дидактичну та художню. Дидактичний аспект методу інтерпретаційно-педагогічного аналізу передбачає свідоме засвоєння способів і прийомів музично-виконавської та педагогічної діяльності. Художній аспект цього методу зорієнтований на розвиток художньо-образного мислення, формування музично-виконавських умінь.

Проблема формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти не вичерпується цим дослідженням, а передбачає подальшу її розробку у таких напрямках: дослідження шляхів і методів розвитку художньо-образного мислення студентів у процесі інструментальної підготовки; розкриття взаємодії викладача і студента у музично-педагогічному процесі; вивчення взаємозалежностей педагогічного керування і самоорганізації виконавсько-інтерпретаційної діяльності студента.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях дисертанта:

1. Крицький В.М. Метод інтерпретаційно-педагогічного аналізу у музично-виконавській підготовці студентів музично-педагогічних факультетів педвузів // Наукові записки Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М.В.Гоголя. Серія Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДПІ, 1997. – С. 65 – 69.

2. Крицький В.М. Діагностика сформованості умінь художньо-виконавської інтерпретації у студентів музично-педагогічних факультетів педвузів // Наукові записки Ніжинського державного

педагогічного інституту ім. М.В.Гоголя. Серія Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДПІ, 1997. – С. 69 – 74.

3. Крицький В.М. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних вузів // Наукові записки Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М.В.Гоголя. – Ніжин: НДПУ, 1998. – С. 5 – 9.

4. Крицький В.М. Формування узагальнених прийомів способу художньо-інтерпретації діяльності у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти // Наукові записки: збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова / Укл. П.В.Дмитренко, І.М.Ковчина, Н.М.Скоробагатько. – К.: НПУ, 1999, ч. 3. – С. 181 – 187.

5. Крицький В.М. Формування умінь художньої інтерпретації творів музичного мистецтва у студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів (Методичні рекомендації). – Ніжин: НДПІ, 1992. – 28 с.

6. Крицький В.М. Використання фольклорної музики у формуванні умінь художньої інтерпретації творів музичного мистецтва // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Фольклор та професійне мистецтво”. – Ніжин: НДПІ, 1992. – С. 68 – 70.

7. Крицький В.М. Розвиток музичного мислення учнів ДМШ в інструментальних класах // Матеріали обласної науково-практичної конференції “Художньо-творчий розвиток учнів у школах естетичного виховання”. – Ніжин: НДПІ, 1995. – С. 21 – 22.

Крицький В.М. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01. – теорія та історія педагогіки. – Національний педагогічний університет імені М.Драгоманова. – Київ, 1999.

У дисертації досліджується проблема формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти. Встановлено, що в системі музично-виконавської підготовки студентів музичних факультетів формування умінь художньої інтерпретації має стати цілеспрямованим і педагогічно керованим процесом на відміну від спонтанно-творчого підходу до його розвитку в ході накопичення студентами музично-виконавського досвіду. Запропоновані педагогічні умови та метод формування умінь художньої інтерпретації. Створено комплексну систему диференційованої діагностики сформованості умінь художньої інтерпретації музики. Основні результати дослідження знайшли практичне застосування у навчальному процесі музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти.

Ключові слова: уміння художньої інтерпретації, педагогічні умови формування уміння художньої інтерпретації, метод інтерпретаційно-педагогічного аналізу, диференційована діагностика сформованості уміння художньої інтерпретації.

Крицкий В.Н. Формирование умения художественной интерпретации у студентов музыкальных факультетов педагогических заведений высшего образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01. – теория и история педагогики. – Национальный педагогический университет имени М.Драгоманова. – Киев, 1999.

В диссертации исследуется проблема формирования умения художественной интерпретации у студентов музыкальных факультетов педагогических заведений высшего образования. Установлено, что в системе профессиональной подготовки студентов музыкальных факультетов формирование умения художественной интерпретации должно стать целенаправленным и педагогически управляемым процессом в отличие от спонтанно-творческого подхода к его развитию в ходе накопления студентами музыкально-исполнительского опыта. Предложены педагогические условия и метод формирования умения художественной интерпретации. Создана комплексную систему дифференцированной диагностики сформированности умения художественной интерпретации музыки.

Рассматриваются содержание и особенности таких ключевых понятий как “интерпретация”, “художественная интерпретация”, “музыкально-исполнительская интерпретация”, предмет художественной интерпретации; художественная интерпретация как вид деятельности.

В диссертационном исследовании художественная интерпретация рассматривается как результат постижения предмета толкования, реализованный специфическими исполнительскими средствами выразительности.

Выделены основные виды деятельности (постижение художественно-содержательной сущности произведения, материально-звуковая реализация) и действия (распознавание художественно-смысловых элементов и их осмысление в художественной целостности, отбор художественно целесообразных средств исполнительской выразительности, поиск способов технически совершенного воплощения, контроль над соответствием средств исполнительской выразительности художественной целесообразности и степенью совершенства воплощения) художественно-интерпретационного процесса.

Раскрываются проблемы формирования умения художественной интерпретации в системе музыкально-исполнительской подготовки. Исследование показало, что формирование умения художественной интерпретации в процессе обучения при опосредованном воздействии формируется неопределенно долго с непредвиденными результатами или вообще не формируется.

Рассматриваются основные параметры (операционные, интерпретационные), критерии (художественная достоверность, оригинальность, исполнительское мастерство по интерпретационным параметрам; осознанность, обобщенность, самостоятельность по операционным параметрам), уровни сформированности умения художественной интерпретации в соответствии с комплексной системой диагностики (конкретно-чувственный, эмоционально-образный, образно-драматургический).

Анализируется степень сформированности умения художественной интерпретации у студентов музыкальных факультетов педагогических заведений высшего образования.

Установлено, что в системе профессиональной подготовки студентов музыкальных факультетов формирование умения художественной интерпретации должно стать целенаправленным и педагогически управляемым процессом в отличие от спонтанно-творческого его развития в ходе накопления студентами музыкально-исполнительского опыта, что традиционно сложилось в системе музыкально-исполнительской подготовки. Интенсивность процесса формирования умения художественной интерпретации у студентов обеспечивается при условии:

- обеспечения студентов художественно и дидактически целесообразными знаниями относительно изучаемых произведений;
- целенаправленного формирования обобщенных приемов музыкально-исполнительской деятельности, построенных на основе логики интерпретационного процесса;
- поэтапного формирования умения художественной интерпретации в направлении от вербально-аргументированного толкования к музыкально-исполнительской интерпретации.

Разработано и экспериментально проверено метод формирования умения художественной интерпретации у студентов, которым есть метод интерпретационно-педагогического анализа. Интерпретационно-педагогический анализ означает педагогическую деятельность, которая базируется на анализе и объяснении (раскрытии, толковании) смысла предмета направленности деятельности, способа деятельности и ее результата.

Знания должны отбираться, систематизироваться и предъявляться студентам в порядке, где их содержание и последовательность изложения будет отвечать содержанию художественно-интерпретационного процесса.

Предметом целенаправленного формирования должны выступать специфические обобщенные приемы художественно-интерпретационной деятельности: постижения – распознавание художественно-смысловых элементов, определения их обобщенных и контекстных значений, определение драматургии развития содержательных процессов; материально-звуковое воплощение – отбор художественно-целесообразных средств исполнительской выразительности, поиск способов технически совершенного исполнения, контроль за соответствием средств

исполнительской выразительности художественной целесообразности и совершенством исполнения.

Сущность поэтапности формирования способа музыкально-исполнительской деятельности в направлении от вербально-аргументированного толкования музыкальных произведений к музыкально-исполнительской художественной интерпретации состоит в мере соотношения вербализированного толкования и художественной интерпретации. Выделены этапы постепенного перехода, их особенности.

Исследование показало, что поскольку умение художественной интерпретации не есть врожденным качеством, а в процессе обучения путем опосредованного влияния формируется неопределенно долго или вообще не формируется, то это умение должно стать предметом целенаправленного формирования. Эффективность этого процесса обусловлена обеспечением студентов дидактически и художественно целесообразными знаниями относительно изучаемых произведений в процессе работы над ними; целенаправленным формированием обобщенных приемов способа музыкально-исполнительской деятельности, построенных на основе логики художественно-интерпретационного процесса; поэтапном формировании способа музыкально-исполнительской деятельности в направлении от вербально-аргументированного толкования к музыкально-исполнительской интерпретации.

Ключевые слова: умения художественной интерпретации, педагогические условия формирования умения художественной интерпретации, метод интерпретационно-педагогического анализа, дифференцированная диагностика сформированности умения художественной интерпретации.

Kriszky V.M. Formation of skill of art interpretation of the students of musical faculties of pedagogical educational institutions. - Manuscript.

The dissertation on obtaining of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.01 – the theory and history of pedagogic. – National pedagogical university of the name M.Dragomanova. – Kiev, 1999.

In the dissertation the problem of formation of skill of art interpretation of the students of musical faculties of pedagogical educational institutions is investigated. It is established, that in system of professional training of the students of musical faculties the formation of skill of art interpretation should become teleological and pedagogically directed process on the contrary of the spontaneous - creative approach to its development during accumulation by the students of musical-executive experience. The pedagogical conditions and method of formation of skill of art interpretation are offered. It is created a complex system of differentiate of diagnostics of the formation of skill of art interpretation of music. The

basic results of research have found practical use in educational process of musical faculties of pedagogical educational institutions.

Key words: skills of art interpretation, pedagogical conditions, method of the interpretative-pedagogical analysis, differentiate diagnostics of the formation of skill of art interpretation.